

Emrah ÖZER¹

Mehmet GÜL²

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA TANZİMAT'TAN II. MEŞRUTİYET'E SPORDA BATILILAŞMA HAREKETLERİ

ÖZ

Bu araştırma, Türk toplumunda bir çok alanda olduğu gibi sporda batılılaşma yönünde çalışmaların başladığı Tanzimat Dönemi'nden II. Meşrutiyet'in ilanına kadarki süreçte Osmanlı İmparatorluğu'nda görülen sporda batılılaşma hareketlerinin incelenmesini amaçlamış ve tarama modeline dayalı bir literatür araştırması yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Fermanı anayasal bir gelişim olup batılılaşma sürecinin de başlangıcıdır. Tanzimat Dönemi'nin getirisi olarak kültür, eğitim ve sporda alanında değişimler meydana gelmiştir. Tanzimat ile geleneksel spor dallarının yerine, azınlıklar aracılığı ile Osmanlı toplumunun yeni tanıştığı spor dalları uygulanmaya başlamıştır. Tanzimat Dönemi'nin sonuna doğru sporda batılılaşmanın temellerini oluşturan cimnastik, ilk olarak askeri okullara ve daha sonra eğitim sisteminin içine dahil edildiği görülmektedir. Osmanlı Devleti'nde batılı spor dallarının etki alanının artmasının sebeplerinden birisi olan kulüpleşme ve ilk olimpiyatlara katılım yine bu dönemde yer almaktadır. 1906-1908 yıllarında yapılan olimpiyat oyunlarına Osmanlı halkından sporcular katıldığına ilişkin belgelerin bulunduğu ifade edilmektedir. Tanzimat Dönemi'nde okullarda cimnastik derslerinin verilmesi, azınlıkların sporsal faaliyetlere aktif katılımı ve kulüpleşme çalışmaları günümüz Türk spor çeşitliliğinin oluşmasını sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Tanzimat Dönemi, II. Meşrutiyet, Spor, Batılılaşma Hareketleri

WESTERNIZATION MOVEMENTS IN SPORTS FROM TANZİMAT REFORM ERA TO THE SECOND CONSTITUTIONAL PERIOD IN OTTOMAN EMPIRE

ABSTRACT

This research, as in many fields in Turkish society, started in the direction of westernization movement in sports from the Tanzimat Period in the process until the declaration of the II. Constitutional Period, it aimed to examine the westernization movements in the sport seen in the Ottoman Empire. A literature search based on the scanning model has been carried out. The Edict of Tanzimat in the Ottoman State is a constitutional development and is the beginning of the westernization process. As a result of the Tanzimat Period, changes occurred in the field of culture, education and sports. Traditional sports branches have been introduced instead of sports branches that were introduced to the Ottoman society through minorities since Tanzimat Period. Gymnastics, which forms the basis of westernization in sports towards the end of the Tanzimat Period, appears to have been included in military schools first and then in the education system. Clubization and participation in the first Olympics, which is one of the reasons for the increase of influence of western sports branches in the Ottoman State, are also included in this period. It is stated that there were documents showing that athletes from the Ottoman people participated in the Olympic Games held in 1906-1908. In the Tanzimat Period, giving gymnastics lessons in schools, actively participating in minorities in sports activities, and clubbing efforts have led to the diversity of Turkish sports today.

Keywords: Tanzimat Reform Era, II. Constitutional Period, Sport, Westernization Movements

¹ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

² Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

GİRİŞ

Türk toplumunda spora her zaman gereken değer verilmiş ve Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinden itibaren güreş, binicilik, ok atma gibi spor faaliyetleri her zaman yer almıştır. Osmanlı Devleti'nde spor ilk olarak talim anlayışı ile ilerlemiş daha sonraları ise spor tekkeleri aracılığı ile ilerlemesini sürdürmüştür. Spor tekkelerinde ata sporumuz güreşin yanı sıra cirit, güreş, binicilik, okçuluk gibi spor dallarına da gereken önem verilmiştir. Tanzimat Dönemi'nin başlaması ile her alanda kendini gösteren batılılaşma hareketleri kulüpleşmeye doğru yol almıştır.

1869 yılında Maarif-i Umûmiye Nizamnamesi'nin yayımlanması ile okullarda eğitim sistemine dahil edilen cimmastik dersleri Osmanlı Devleti'nde spor adına önemli bir gelişmedir. Geleneksel spor yapısından batılı spor dallarına geçişte okulların büyük bir önemi olmuştur. Özellikle Mekteb-i Sultani topluma yeni spor dallarını tanıtmış ve yetiştirdiği öğrenciler de toplumun spor temellerini atmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Sporda, eğitimde, anayasal süreçte ve birçok alanda değişim başlamış ve etkisini bugüne kadar sürdürmüştür.

Tanzimat Dönemin Genel Bakış

Padişah II. Mahmut'un vefatından sonra padişah Abdülmecit tahta çıkmış ve Tanzimat Fermanı'nı ilan etmiştir. Tanzimat Devrini açan Ferman 3 Kasım 1839 toplumun fertlerine mülkiyet emniyeti, bireysel hakların korunması gibi yeni nitelikte kanunların çıkarılacağını vaat etmiştir. Tanzimat Fermanı aslında iç politikalarla ilgili olsa da dış etkenler sonucu ilan edilen bir fermanıdır. Avrupa ve Rusya'nın içişlerimize karışmasını

engellemek amacı ile Hristiyan ve Müslüman tebaaya eşit haklar verilmiştir (Çelen, 2018).

Tanzimat Fermanı'ndan sonra ilan edilen Islahat Fermanı ise azınlık haklarının genişletilmesi çerçevesindedir. Islahat Fermanı Kırım harbinden sonra imzalanacak olan Paris Anlaşmasından önce, Bâb-ı Âlî'de 28 Şubat 1856 tarihinde ilan edilmiştir (Çelen, 2018; Eryıldız, 2017).

Aslında birer anayasa özelliği taşıyan Tanzimat ve Islahat Fermanı ilerleyen zamanlarda oluşacak olan anayasacılık faaliyetinin başlangıç aşamalarını oluşturur. İlk anayasamız olarak tarihteki yerini alan Kanun-ı Esasi, 23 Aralık 1876 tarihinde düzenlenmiş ve ilk parlamentolu dönemi başlatmıştır (Yamaç, 2014; TBMMB, 2014).

Osmanlı Devleti'nin ilk parlamentosu olan Meclisi Umumi II. Abdülhamit'inde katıldığı törenle 19 Mart 1877 tarihinde açıldı. Mebusan Meclisi süreç içerisinde 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı meselesi ile uğraşmak zorunda kaldı. II. Abdülhamit Osmanlı -Rus savaşının ortaya koyduğu sonuçlar nedeniyle Kanun-ı Esasi'nin padişaha tanıdığı hakkı da kullanıp 13 Şubat 1878 Mebusan Meclisini kapatarak anayasayı askıya aldı (Kızılhan, 2006).

Kanun-ı Esasi'nin tekrardan yürürlüğe alınmasıyla 23 Temmuz 1908'de İkinci Meşrutiyet Dönemi olarak adlandırılan dönem başlamıştır (Yedek, 2017; Dağlar, 2008).

Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Askeri ve Sivil Okullarda Spor Faaliyetleri

Tanzimat Dönemi Osmanlı Devleti'nde birçok alanda değişimin meydana geldiği zamandır. Bu döneme hakim olan düşünce ise Osmanlılık anlayışıdır ve bu anlayış kendisini her alanda hissettirmiştir. Eğitim alanında yapılan köklü değişikliğin temel nedenlerinden birisi Osmanlılık

anlayışdır. Bu düşünce azınlıkların eğitim alanındaki haklarının genişlemesine sebep olmuş ve eğitim alanında yapılan yenilikler bugünkü Milli Eğitim anlayışının temellerini oluşturmuştur (Demir, 2010; Bayazit & Boz, 2017).Tanzimat Fermanı'nın ilanından itibaren eğitimin; ilk otuz yılı tamamen sistemsiz geçmiştir. Eğitim sistemi iki ayrı merkezden yönetilmektedir ve bu otuz yıllık süre içerisinde istenilen okullaşma oranına ulaşamamış, asıl okullaşma 1860'lı yıllarda başlamıştır. Tanzimat Dönemi devlet adamları eğitim alanındaki eksikliği fark etmiş ve eğitim alanında kendi döneminin üstünde yeni yasal düzenlemeler çıkarmıştır (Yanar, 1996).

Osmanlı Devleti 1869 yılında medrese anlayışından vazgeçmiş yeni bir eğitim sistemine geçiş yapmıştır ve bu alanda en büyük yenilik ise Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin yayınlanmasıdır. Bu nizamname sonrası artık eğitim devletin meselesi haline almıştır. Yapılan bu yenilikler cimnastik dersine katkı sağlamış ve devlet okullarının bazılarında ise cimnastik dersi verilmiştir (Dever & İslam, 2015).

Tanzimat Fermanı gerçek manada anayasal ve hukuki alanda batılılaşmanın ve yenileşmenin başlangıcıdır. Bu dönem askeri alanda yenileşmeyi zorunlu kılıyordu. Beden terbiyesi Modern olarak ilk kez askeri okullarda uygulanmıştır. 1860'lı yıllardan başlayarak, basit fiziki hareketler ve yanında mücadele spor dallarının eğitimi, askeri okulların ders programlarına yer almıştır. Mekteb-i Harbiye'deki cimnastik faaliyetleri Riyazat-ı Bedeniye olarak ders programında yer almış ve spor kavramı da bu dönemde gelişmeye başlamıştır (Akın,2004; Çelik & Bulgu, 2010; Koçak, Turan & Şahan, 2018).

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile birlikte rüştiyelerin tamamında cimnastik dersleri zorunlu olmuştur. Cimnastik dersi

vücuttaki kusurları düzeltmek ve sağlıklı bireyler yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu dönemde Osmanlı'da Spor anlayışı beden eğitimi ile anılmış ve beden eğitimi ise Avrupa'dan ithal edilen Jahn Amoros cimnastikleri ile özdeşleşmişti. Bu okulların öncüsü olarak birçok yeni spor dalının ilk uygulayıcısı olan Mekteb-i Sultani gösterilir (Akın, 2004; Fişek, 1985; Bayazit & Boz, 2017).

1868'de açılan Mekteb-i Sultani'de Fransız Beden Eğitimi öğretmeni Curel'in okulların dışında ilk olarak cimnastik dersleri vermeye başlanmış ve Curel'in ardından Moiroux, Martinetti, Stangali, Ali Faik Bey gibi isimlerde Mekteb-i Sultani'de Beden Eğitimi öğretmenliği yapmışlardır (Atabeyoğlu, 1985; Tekil, 1985).

Mekteb-i Sultani'yenin ilk Türk Beden Eğitimi öğretmeni Ali Faik Üstün Bey'dir. Göreve başladığı 1879 yılından itibaren görevinde 42 yıl kalmış ve çok sayıda sporcu yetiştirmiştir. Türkiye'nin ilk idmancısı kabul edilen Faik Bey, kuvvetli, olağanüstü yetenekli bir sporcudur. Cimnastikte de "Faik Bey Ekolü" olarak adlandırılan yeni bir ekol oluşturmuştur. Ayrıca 1899 yılında modern Türk sporuna yönelmede yazılan ilk kitap olan "Jimnastik yahut Riyazat-ı Bedenniye" ismiyle kitabını yayımladı. Faik Bey okullarda yaptığı çalışmaların yanında Beyoğlu'ndaki kendisine ait cimnastik salonunda birçok Türk gencinin yetişmesine yardımcı oldu. Faik Bey Mekteb-i Sultani'de birçok öğrenci yetiştirdi bunlardan bazıları; Selim Sırrı, Aleko Mulos Efendiler (Mengütay, 1992; Kahraman, 1995).

Mekteb-i Sultani'de cimnastik derslerinin uygulanmasıyla beraber, eğitim sisteminde, beden terbiyesi dersleri sivil öğrencili okullarda ilk defa bu kadar önem görüyordu. Sene sonlarında öğrenciler derste öğrendikleri hünerleri halka açık gösterilerle sergiliyorlardı. Halk modern

sporlarla buluşturuluyor elit kesimlerden de ilgi görüyordu. Bu gösteriler aracılığı ile azınlıklar haricinde Müslüman öğrencilerin de beden terbiyesi dersine ilgisi artıyordu (Akın, 2004).

Modern spor dallarında bu ilginin artmasına rağmen Avrupalı spor eğitimcilerinin ülkeye soktuğu beden eğitiminin dışında geleneksel sporlarımız geliştirecek herhangi bir faaliyet görülmemiştir (Çelik & Bulgu, 2010).

Osmanlı Devleti'nde okullarda uygulanan beden eğitimi dersleri cimnastik, yüzme, atletizm, bisiklet, kürek, grekoromen güreş gibi branşların temellerinin oluşmasına ve açık alanlarda yapılan faaliyetlerin ise kitleler üzerinde olumlu hava bırakması sonucu futbol gibi branşların tanınmasına sebep olmuştur (Fişek, 1985).

Osmanlı Devleti'nde Kulüpleşme

Osmanlı Devleti sporu atalarında olduğu gibi talim anlayışı ile yaşatmış ve bu kapsamda teşkilatlandırmıştır. Osmanlı Devleti'nde spor halka eğitim veren tekkelerde bir ders niteliğinde değil talim anlayışı olarak verilir. Osmanlı Devleti'nde tasavvufun merkezi olan tekkeler birçok sosyal alan, din, felsefe ve spor alanlarında halka hizmet veren ve yetiştiren eğitim kurumuydu. Bazı tekkeler ise spor tekkesi olarak teşkilatlanmıştır. Spor tekkeleri haline gelen tekkelerde ilk sırayı ata sporumuz güreş tutmuş bunu okçuluk, binicilik, gürz gibi spor dalları takip etmiştir (Kolay, 2017).

Osmanlı Devleti'nde yapısal olarak günümüz kulüplerinden daha gelişmiş yanları vardı. Şuanki kulüplerde oluşan sosyal yapılarının temelleri Osmanlı Devleti'nde uygulanmıştır. Tekkeler devlet destekleri ile açılmış ve vakıf anlayışı ile yürütülmüştür. Osmanlı devletinde açılan tekkeler modern ve ileri seviyede olduğu görülmektedir (İmamoğlu, vd., 2018).

Osmanlı Devleti'nde spor tekkeleri yapısı Tanzimat batıcılığı ile yerini kulüpleşmeye bırakmıştır. Dünyada 19. yy. başlarında yapılmaya başlayan modern sporlar belirli kurallar çerçevesinde yapılmaya ve kendini geliştirmeye başlamıştır. Türk toplumunda modern spor faaliyetleri batılı ülkelerden sonra 1800'ü yılların sonuna doğru kendisini göstermiştir (Atabeyoğlu, 1985).

Sultan Abdülaziz zamanında batılı anlamda spor yapmak için Osmanlı Devleti'nde kurulan ilk kulüp, bir İngiliz olan Amiral Hobart'ın 1867'de kurduğu "Imperid Yachting and Boating Clup" adlı kulüptür (Kahraman, 1995; Çelik & Bulgu, 2010).

İzmir'de ilk olarak yabancılar tarafından 1894 yılında kurulan Bornova Rugby ve Futbol Kulübü Osmanlı'da tüzüğü ve resmi nizamnamesi olan ilk futbol takımıdır. Bornova'yı takiben Rumların Panionis, Pelops ve Apollon takımları ile Ermenilerin Apetyan ile Vartanyan takımları izlemiştir (Güneş, 2012).

İstanbul'da İngiliz ve Rumlar tarafından kurulan futbol kulüplerin asıl temelini "James La Fontaine ve Horace Armitage" tarafından temelleri atılmış ve İstanbul'un ilk futbol kulübü olarak Kadıköy Futbol Kulübü kurulmuştur. Daha sonraları ise Moda Futbol Kulübü, Elips, Imogen gibi takımlar takip etmiştir (Kuran & Hiçyılmaz, 2017).

Batılı sporların Osmanlı Devleti'ne girmesinde azınlıkların etkisi fazladır. İlkler azınlıklara ait olsa da zamanla Müslüman çocukları da spora yönelmeye ve sporda yer almaya başlamıştır (Canşen, 2015).

Birçok alanda batılılaşma olduğu gibi sporda da batılılaşma bu dönemde başlamış ve geleneksel spor teşkilatları yerini kulüpleşmeye bırakmış, ülkenin içinde bulunduğu sosyal durum göz önünde bulundurulduğunda misyoner

faaliyetlerinin de sporun çeşitlenmesine ve kulüpleşmeye etkisi olmuştur (Atabeyoğlu, 1985; Soyer, 2004).

1903 yılında kurulan “Beşiktaş Basiret Osmanlı Jimnastik Kulübü” (Beşiktaş) birden fazla kaynak tarafından ilk Türk spor kulübü olarak nitelendirilirken bu durum Fişek'e göre ise 1899'da kurulan Black Stockings takımı ilk Türk kulübü olarak kabul edilmektedir (Atabeyoğlu, 1985; Fişek, 1983).

II. Abdülhamit Dönemi Osmanlı vatandaşı olan sporcuların uluslararası müsabakalara ilk defa bu dönemde katılmaları, spor kulüplerinin bu dönemde kurulması, yaygınlaşması ve modern anlamda spor müsabakaları tertip edilmesi aslında II. Abdülhamit'in spora verdiği önemin bir göstergesidir. Beşiktaş Jimnastik Kulübü (1903), Galatasaray Kulübü (1905), Fenerbahçe Kulübü (1907) bu dönemde kurulmuştur. Osmanlıda bulunan varlıklı sınıf da faaliyetleri hızlandırmış ve yeni spor kulüplerinin kurulmasına yardımcı olmuştur. Bu dönemde kurulan kulüpler ise 19. yüzyılın başlarında kendi aralarında maçlar yapmaya başlamışlardır (Fişek, 1983).

Kurulan bu kulüpler müsabakalarını devamlı aynı bir-iki takım arasında yapıyor ve bu durumdan dolayı seyircinin ilgisi de oldukça az oluyordu. İngiltere'de geliştirilen futbol sporunun teknik kurallarını bilen fazla hakem olmamasından dolayı ve diğer olumsuzlukları da ortadan kaldırmak amacı ile 1903 yılında İstanbul Futbol Birliği kuruldu (Ekinci & Serarşlan, 1997).

İstanbul Futbol Birliğine katılan ilk Türk takımı 1905-1906 sezonunda Galatasaray olurken, takiben 1908-1909 sezonunda da Fenerbahçe katılmıştır (Soyer, 2004).

Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Olimpiyatlar

23 Haziran 1884 yılında Fransız, Avrupalı ve Amerikalılardan oluşan Baron de Coubertin'in de içlerinde bulunduğu 2000 delegenin olimpiyat komitesi kurması ve komitede aldıkları kararlar doğrultusunda da 1896 yılından itibaren olimpiyat oyunlarının yeniden yapılması kararlaştırılmıştır (İşler, 2016; Özdilek, Şentürk, & Döşyılmaz 2003).

1896 yılında Atina'da tekrardan düzenlenmeye başlanan, 1900 yılında Paris'te, 1904 yılında Saint Louis'te devam eden Olimpiyat Oyunlarına Osmanlı İmparatorluğu'nu temsilen herhangi bir sporcu resmi olarak katılmamıştır (TMOK, 2019).

Osmanlı Devleti'nde ulusal spor federasyonlarının daha kurulmadığı dönemde, Güreşçi Koç Mehmet 1896 yılında Atina'da düzenlenen olimpiyatlara gitmiş fakat katılmasına izin verilmemiştir. 1904 yılında Saint Louis'de düzenlenen olimpiyatların yarı resmi yarışmalarında ise nereden geldiği bilinmeyen Türk asıllı sporcular yer almıştır (Fişek, 1985). Olimpiyat tarihçisi Malon'a göre 1906 ara olimpiyatlarına İzmir, Selanik ve İstanbul'dan toplam 27 sporcu katılmıştır. Yapılan bir araştırmada ise Osmanlı Devleti'nden cimnastik, eskrim, güreş, futbol ve atletizm dallarından İstanbul'dan 8 Rum sporcu ve İzmir'den 10 İngiliz, 10 Rum, 1 Ermeni, 1 Musevi sporcu olmak üzere toplamda 30 sporcu katılmıştır (As, 2016). Ara olimpiyatlara katılan Kurtuluş Kulübü sporcularından Yorgo Albrantis müsabakalarda pek çok başarıya ulaşmış, Olimpiyatlar da büyük ilgi ile takip edilen 10 metre iki elle ipe tırmanma yarışında 11,4 saniye ile tamamlamış altın madalya sahibi olmuştur (Kuran & Hiçyılmaz, 2017).

Baron de Coubertin, Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne üye olmayan

ülkelerde yaptığı ziyaretlerde 1907 yılında Osmanlı Devleti'ne gelir ve Selim Sırrı Tarcan ile tanışır Olimpiyat Komitesi'nin temeli bu dönemde atılmıştır. Olimpiyat Cemiyeti'ni kurma faaliyetlere başlayan Selim Sırrı Tarcan kendisi öğretmen olduğundan cemiyetin başkanına Gazeteci Ahmet İhsan Tokgöz'ü getirildi. Genel sekreterlik görevi Tarcan'a verilirken, üyelere ise Asaf, Cevat Rüşdü Bey kardeşler ve Hasip Bayındırlioğlu getirildi (İşler, 2016; TMOK, 2019). Coubertin'in daveti üzerine Londra'da 1908 yılında düzenlenecek olan IV. Yaz Olimpiyat Oyunları'na Mektebi Sultani öğrencisi olan ve zamanda Kurtuluş Gençlik Kulübünün sporcularından Aleko Mulos, Osmanlı Devleti'ni temsilen katılan ilk sporcu olmuştur (TMOK, 2019; As, 2016).

SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu, Tanzimat Fermanı'nı ilan ederek batılılaşmaya yönelik girişimlerde bulunmuştur.

Padişah Abdülmecit Dönemi'nde Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile birlikte eğitim alanında değişiklikler meydana geldi. Okullarda spor dersleri de eğitim öğretime dahil edildi ve Riyazat-ı Bedeniye dersi olarak adlandırıldı. Riyazat-ı Bedeniye öncelikle askeri okullarda daha sonra 1869 yılında Maarif-i Umûmiye Nizamnâmesi'nin yayımlanması ile rüştiyelerde ders programlarına dahil edildi. Mekteb-i Sultani ise modern sporların toplumumuzla buluşmasında en önemli etmenlerden birisi olmuştur.

Bu dönemin batıcılığı her alanda kendini hissettirdiği gibi beden eğitimi dersinde de kendisini göstermiştir. Beden eğitimi "jimnastik" olarak anılmış ve şekillenmiştir. Cimnastik sporu yapılan

faaliyetlerle popülerlik kazanmış ve cimnastik salonları açılmış, okullar bünyesinde de cimnastik haneler kurulmuştur.

Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e kadar geçen zaman diliminde modern sporlarda ilklerin yaşandığı dönemdir. Bu dönem içinde ilk defa beden eğitimi dersleri müfredatta yer almış, ilk beden eğitimi öğretmenleri yurt dışından getirilmiş, ilk beden eğitimi öğretmeni yetiştirilmiş, ilk beden eğitimi ile ilgili kitap yazılmış, ilk kulüpler kurulmuş, ilk futbol ligi oluşmuş ve Türk toplumu birçok spor dalı ile tanışmıştır (Soyer, 2004).

Baron de Coubertin, 1907 yılında Osmanlı Devleti'ne gelip Selim Sırrı Tarcan ile tanışmasıyla Olimpiyat Komitesi'nin temeli atılmıştır. 1908 yılında ise Londra'da düzenlenen yaz olimpiyat oyunlarına Osmanlıyı temsilen Aleko Mulos adlı sporcu katılmıştır.

Tanzimat'tan sonra batılı spor dalları Türk'ün kimliğini yansıtan kültürünün bir parçası olan geleneksel sporların kurumsal gelişimleri önünde bir engel oluşturmuş, okullar ve azınlıklar aracılığı ile toplumda yayılmaya başlamıştır. Bu dönem içerisinde yaygınlaşan batılı spor branşlarında kulüpleşme faaliyetleri azınlıkların spor aracılığıyla propaganda faaliyetlerini engellemek ve kimliğini korumak amacıyla Türk gençleri arasında da yaygınlaşmaya başlamış ve günümüz modern spor kulüplerinin temelleri bu dönemde atılmıştır. Özellikle İstanbul, İzmir ve Selanik sporda temellerin atılmasında, batılı spor dallarının toplumla buluşmasında ve kulüpleşmede önemli bir yere sahip olmuştur.

KAYNAKLAR

1. Akın, Y. (2004). Gürbüz ve Yavuz Evlatlar. İstanbul: İletişim Yayınları.
2. As, E. (2016). İmparatorluktan Cumhuriyete Geçiş Sürecinde Bir Uluslararası Entegrasyon Örneği Modern Olimpiyatlara Katılım. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi , 1-49.
3. Atabeyoğlu, C. (1985). Spor Tanzimat'tan Önce Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi. İstanbul: İletişim yayınları.
4. Bayazit, A., & Boz, E. (2017). Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Yenileşme Hareketlerinin Türk Spor Kültürüne Etkileri "Tanzimattan Cumhuriyete Spor" . International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS) , 211-228.
5. Canşen, E. (2015). Türkiye Cumhuriyetinin Spor Politikaları. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 33-48.
6. Çelen, M. K. (2018). Osmanlılık ve İslamcılık Karşısında Türkçülük. İstanbul: Ötügen Neşriyat.
7. Çelik, V. O., & Bulgu, N. (2010). Geç Osmanlı Döneminde Batılaşma Ekseninde Beden Eğitimi ve Spor. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 137-147.
8. Dağlar, O. (2008). II.Meşrutiyet'in İlanının İstanbul Basınındaki Yansımaları. İ.Ü.Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi , 141-159.
9. Demir, Ş. (2010). Tanzimat Dönemi Eğitim Politikalarında Osmanlılık. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 284-294.
10. Dever, A., & İslam, A. (2015). Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Dönemlerinde Ve Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Yıllarında Okullardaki Beden Eğitimi Derslerine Sistemik Bir Bakış, International Journal of Social Science , 159-169.
11. Ekinci, G., & Serarslan, M. (1997). Gelişim Aşamaları Bakımından Türk Spor. Beden Eğitimi ve Spor ilimleri Dergisi, s. 72-81.
12. Eryıldız, B. (2017). Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme. İstanbul: İşaret yayınları.
13. Fişek, K. (1985). 100 Soruda Türkiye Spor Tarihi. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
14. Fişek, K. (1983). Türkiye'de Spor. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. İstanbul: İletişim Yayınları.
15. Güneş, G. (2012). Modern Sporların İzmir'e Girişi.İzmir: Birleşik.
16. İmamoğlu, O., Çebi, M., İslamoğlu, İ., & Yamak, B. (2018). Osmanlı İmparatorluğunda Spor Tekkeleri ve Kulüpleşme. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 907-912.
17. İşler, H. (2016). Beden Eğitimi ve Spor Bilimlerinin Temelleri. İstanbul: Ergün yayınevi.
18. Kahraman, A. (1995).Osmanlı Devleti'nde Spor. İstanbul: Kültür Bakanlığı Başvuru Eserleri.
19. Kızıllan, Y. (2006). I. Meşrutiyet'in İlanı ve İlk Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi , 251-272.
20. Koçak, N., Turan, E. B., & Şahan, H. (2018). Erken Cumhuriyet Dönemi Beden Terbiyesi, Spor ve Militarizm. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 925-931.
21. Kolay, A. (2017). Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde İstanbul'da Kurulan Sporla İlgili Kulüp,Cemiyet Ve Dernekler. Mcbü Sosyal Bilimler Dergisi , s. 147- 168.
22. Kuran, A., & Hiçyılmaz, E. (2017). Osmanlı'dan Günümüze Ermeni-Rum-Musevi Kulüpleri ve Sporcuları. İstanbul: Posedion Yayınları.
23. Mengütay, S. (1992). Artistik Cimnastik Temel Teknik Hareketlerin Öğren Yöntemleri ve Şekilleri. İstanbul: Marmara Üniversitesi no:532.
24. Özdilek, Ç., Şentürk, A., & Döşyılmaz, E. (2003). Modern Olimpiyat Oyunlarının Tarihi Gelişimi ve Olimpiyatların Gezici Olma İlkesinin Günümüze Kadar Düzenlenen Oyunlar Açısından Değerlendirilmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , 1-15.
25. Soyer, F. (2004). Osmanlı Devleti'nde(1839-1908 Tanzimat Dönemi) Beden Eğitimi ve Spor Alanındaki Kurumsal Yapılanmalar ve Okul Programlarındaki Yeri Konusunda Bir İnceleme. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 209-225.
26. TBMMB. (2014). Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı. Anayasa ve İç Tüzük Başkanlığı: <https://anayasa.tbmm.gov.tr/1876.aspx> adresinden alındı. Erişimtarihi 21.11. 2019
27. Tekil, S. (1985). Galatasaray Tarihi 1905-1985. Ekol yayınevi.
28. TMOK. (2019). Türkiye Olimpiyat Komitesi. Olimpiyatlarda Türkler:<http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Olimpiyatlar/Olimpiyatlarda-Turkler/45/1> adresinden alındı.Erişim tarihi 02. 11. 2019
29. Yamaç, M. (2014). İlk Anayasa(1876 Kanun-i Esasi). Balkan Sosyal Bilimler Dergisi , 54-68.
30. Yanar, İ. (1996). Tanzimat Dönemi Eğitim Sistemi ve Yeniden Yapılanma Çabaları. Malatya İnönü Akademik Arşiv Sistemi.
31. Yedek, Ş. (2017). Meclisi Mebusan'da Mamuretülaziz (Elazığ) Mebusları ve Faaliyetleri (1877-1920). Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5-21.